

Készítette: Gubola Vivien

Kazár

Aba Sámuel Általános Iskola

Szent Borbála

Kazár község Nógrád megye észak-keleti részének egyik legérdekesebb és legjelentősebb települése. A falu történetében fontos szerepet játszott a bányászat. 1861-től indult meg az üzemszerű széntermelés a környéken. 1920-as években a településen megnyitották az első tárnát, majd a XX. század végére Kazár virágzó bányászfaluvá fejlődött. A Nógrádi Szénbányák Vállalat a nyolcvanas évek közepéig jelentős számban foglalkoztatta a helyi férfi lakosságot, köztük a dédnagypapámat, aki bányásként dolgozva, sokszor emlegette Szent Borbála nevét. Hittanosként kíváncsi voltam arra, ki volt ő, miért őt választották védőszentnek a bányászok.

Ha fellapozzuk a szent életrajzát, a következőket találhatjuk róla: Szent Borbála Nicomediában született és ott is halt meg. December 4-én ünnepeljük. Az ostya és a ciborium a jelképe. A bányászok, kohászok, tüzérek, építészek, ágyú- és harangöntők, tűzszerészek védőszentje. A Borbála név görög eredetű és a Barbara magyaros módosulata. Szent Borbála, aki Kis-Ázsiában élt, keresztény hitéért megkínózták, majd lefejezték. Ezért több helyen karddal is ábrázolják őt. Szent Katalinnal együtt a hajadon leányok pártfogója.

Az életéről szóló legendák több változatban terjedtek el, amelyek több ponton ellentmondanak egymásnak. Vannak azonban közös elemek: Borbála egy pogány apa nagyon szép leánya volt. Valahányszor az apa kereskedelmi útra ment, leányát egy magas toronyba zárta. Egy ilyen távollétet ragadott meg Borbála arra, hogy miután már régóta vágyott a keresztségre, fölvetelét kérje az Egyház közösségébe. A Szentháromságba vetett hite jeleként a torony falába, amelyen addig csak két ablak volt, vágatott egy harmadikat is. Atyja hazatérve az ablakok számából rögtön fölismerte, hogy leánya elhagyta ősei hitét. Emiatt azonnal meg akarta ölni, ám Borbálának sikerült elmenekülnie, mert a torony fala és a sziklák megnyíltak

előtte. A hegyek között egy barlangban rejtőzött, de egy pásztor sajnos elárulta atyjának a rejtekhelyet. A pásztor árulásának büntetéseként Isten a bárányait ganajtúró bogarakká változtatta. Az atya leányát a bíró elé hurcolja. A bíró megfélemlítésül keresztényeket gyötörtetett Borbála szeme láttára a legválogatottabb kínzásokkal. Krisztus azonban nem hagyta magára, erőt öntött lelkébe, hogy ne féljen, társnőnek adta mellé Juliannát. A város kormányzója akkor a megszegyenyítés eszközehez folyamodott: megparancsolta, hogy ruhátlanul pellengérezzék ki a piacon, minden kíváncsi tekintet prédájául. Borbála azonban ekkor is az Úrhoz menekült, és meghallgatásra talált: a földből felszálló köd és az égből leereszkedő felhő úgy beburkolta a testét, mintha teljesen föl lett volna öltözve. Végül a bíró fővesztésre ítélte, és ekkor történt a legszörnyűbb: az apa, aki korábban esztelen féltékenységgel óvta a leányát, most maga ragadta meg a kardot és fejezte le. Mikor azonban hazafelé ment, villám sújtotta őt, és nem maradt belőle más, csak egy maréknyi hamu.

Borbálát egy keresztény, Valentinus temette el a vele együtt lefejezett Juliannával együtt, és sírja csodák színhelye lett.

A középkori városok lőportornyát gyakran nevezték el róla, hogy a szent segítsen megóvni a veszélyes anyagot a felrobbanástól.

A népi tisztelet a legenda különböző elemeihez kapcsolódik. Így a „hirtelen és készületlen halál” elleni oltalmazónak tekintik, mivel atyja ezzel bűnhődött gonoszságáért. Gyakran így imádkoznak: „Add meg, ó Urunk, hogy Szent Borbála közbenjárására halálunk előtt részesülhessünk szentségeidben.” Ez a magyarázata annak, hogy a művészek gyakran ábrázolják Borbálát úgy, hogy a kezében cibóriumot és felette ostyát tart.

Apja villám általi halála miatt a villámcsapás és tűzvész ellen is kérik oltalmát, ezért a vészharangra rá szokták vésni a képét. Ezáltal lett a harangok és a harangöntők védőszentje, de neki ajánlották a hegycsúcsokat és az erődítményeket is. A puska feltalálása után, amelyet úgy tekintettek, mint a villám és a tűz egyesült erejét, ez a gyenge és minden erőszaktól távol álló szűz hamarosan a tűzerek védőszentje lett. Védőszentjüknek tekintik a hegymászók, akiket útjaikon vihar és villámcsapás veszélye fenyeget, de ugyanígy a bányászok is, akik a sújtólég veszélyében dolgoznak. Végül a torony miatt, amelyben lakott, s amellyel szintén gyakran ábrázolják, a régi építőmesterek és kőművesek védőszentje lett.

A pályázatra készített rajzomon Szent Borbálát kehellyel és csákánnyal ábrázoltam, utalva ezzel a keresztény hitének erősségére, illetve a bányászok védelmezésére. Mögé bányabejáratot és vártornyot rajzoltam három ablakkal a legendában olvasottak alapján.

Bányavidékeinken ismert Prokop és Borbála monda sajátos változata található meg Kazáron. Ezek szerint Prokop nagyon szép ember volt, és beleszeretett Borbálába. Prokopot Borbála szülei elleneztek, nem akarták, hogy elvegye lányukat, ráadásul hamarosan gyümölcse is lett szerelmüknek, ezért a szülők följelentették és bíróságra vitték a férfiút, ahol Prokopot halálra ítélték. Így szólt az ítélet: „addig ássa magát a hegyoldalba, míg az rá nem omlik!” Borbála azonban elmondta Prokopnak, hogy azt álmodta az éjjel, hogy ha Prokop feje felé tesz keresztbe egy fát és azt két oldalról alátámasztja, akkor nem omlik rá és életben marad. Esténcént tüzet rakott, egyik este maga elé tett egy követ, ami jobban égett, mint a fa. Ezt a felfedezését el is újságolta kedvesének. Másnap Borbála rávette szüleit, hogy jelentsék be, hogy Prokop még él. Meg is tették. Prokop és Borbála ezután összeházasodhattak. Kezdetben Szent Prokop július 8-ára eső ünnepét tartották meg szinte kötelező jelleggel vidékünkön, majd december 4-ére eső Szent Borbála-napot is megünnepelték a különböző társulatok munkásai.

Összegyűjtöttem a palóc vidékeken is mondott imákat, énekeket, himnuszokat, amelyekben a bányászok Szent Borbálához fohászkodtak. Mellékletben csatolom a gyűjteményemet. A Kazáron élő dédpapámtól is hallottam hasonlót.

A bányászok mindig imádkoztak a bányába való leszállás előtt Szent Borbálához, ez a hagyomány kialakult Kazáron is, valamint az ünnepnapján egyenruhájukat felöltve vettek részt az istentiszteleten.

Elolvásásuk után a következőket vettem észre: az összes ének, ima, hasonló szerkezetű: elején olvasható egy megszólítás (pl.: dicső menyasszony, kedves védőszent, Jézus hűséges leánya). Ezekkel a szép metaforákkal szeretnének kedveskedni Szent Borbálának. A megszólítás után könnyörgés következik, a bányászok kérik Borbálát, hogy védelmezze őket a hirtelen haláltól, a nagy véstől, szerencsétlenségtől, és végül szinte valamennyi imában, énekben arra kérik, hogy ha bekövetkezne a hirtelen halál, akkor a mennybe kerüljenek, oltalomért, pártfogásért esedeznek.

(pl.: „Amikor testemből

elszáll a lelkem.

A rossz szellemet

taszítsd el tőle,

Védő jószággal

maradj mellettem,

És vidd Istenhez

megtért lelkemet!”)

(Egy másikban

pl.: „Könyörögj értem,

jó és balsorsban,

állj mellettem imáddal és a végső órámban.”)

Tehát a három szerkezeti egység (megszólítás, könyörgés az oltalomért, kegyelem kérése - az üdvözülés kérése) valamennyi műben megtalálható.

Szent Borbála napjához népszokások is kapcsolódtak Kazáron. A lányok András napján almát tettek az eresz alá és ezt Borbála napján megfordították, majd karácsonykor magukkal vitték a misére. Az úton menve várták, ki szólítja meg őket elsőnek, azt mondták, hogy annak a fia, vagy rokona lesz a leány férje. Ezen a napon vízbe tették a „Borbála-ágát”: egy frissen vágott cseresznye, barack, vagy mandula ágat ha karácsonyi kizöldült, akkor a leány biztos férjhez megy, ha még ki is virágzik, akkor még abban az évben lagzi lesz. A lányok Szent Borbála napon cseresznye- vagy orgonaágot törtek, vízbe helyezték, s ha kizöldült, azt jelentette, hogy hamarosan férjhez mennek, de jó termés is ígért. Volt, ahol kilencféle gyümölcsfaágot tettek vízbe, s mindegyikre egy céduláskára írt férjnevét aggattak. Karácsony napjáig minden roráté (hajnali mise) után megöntözték, s amelyik ág legelőször kihajtott, az arra írt név viselője lett a kérő. Az ügyesebb lányok úgy „intézték” a kivirágoztatást, hogy a számukra kedves legény ágacskája hajtson ki legelőbb.

Kazár a mai napig ápolja a bányászat hagyományát, az itt élők nem felejtették el a bányász múltat. A településen található bányásmúzeum, bányáspark. Előbbiben a bányászok életéhez kapcsolódó tárgyakat, fotókat, kitüntetések, ruhadarabokat tekinthet meg az érdeklődő, utóbbi a bányászszerencsétlenségben elhunyt bányászoknak állít emléket. Kazáron mi is ellátogattunk az osztállyal a bányásmúzeumba, ahol Szent Borbála szobrát is megnézhettem. A szobor nekem nagyon tetszett, Borbála attribútumai közül (a torony, kehely, könyv, pálmaág, strucc-, vagy pávatoll, fáklya, és gyakori a pallos, amivel lefejezték) a pálmaág jelenik meg rajta. Emellett Kazár Község minden évben szeptember első vasárnapján bányásznappal emlékezik és tiszteleg a hősök előtt.

Melléklet:

1. Borbála-imák, énekek

A Borbála imádság:

Ó, szent Borbála,
dicső
menyasszony,
Testemet és
lelkemet én Reád
bízom.
Úgy halálban,
mint életben:
Légy nekem
mindig
védőszentem,
Utolsó órámban,
hogy Krisztus
szent Testét
fogadjam.
Isten irgalmában
részesüljek,
Amikor testemből
elszáll a lelkem.
A rossz szellemet
taszítsd el tőle,
Védő jószágoddal
maradj mellettem,
És vidd Istenhez
megtért lelkemet!
Ámen

Kazári Borbála-ima
töredéke:

Bányászok kedves védszentje,
Küzdők, haldoklók reménye
Vagy te, dicső Szent Borbála...
Ments, ha veszély rontana ránk!

Salgótarjáni Borbála-ima:

Óh, Szent Szűz Borbála,
hozzád fordulunk mindazok,
kik a föld mélyébe leereszkedünk.
Oltalmazz meg minket
szerencsétlenségtől és bajtól,
könyörögi érettünk és légy erős
pártfogónk mindörökké.
Ámen.

Bányászok imája:

O, Szent Borbála dicső menyasszony
Testemet és lelkemet én te reád bízom,
Úgy halálban mint életben
Légy nekem mindig védőszentem.
Légy támaszon utolsó órámban
Hogy, Jézus szent testét magamhoz fogadjam
Isten irgalmában részesüljem
Amikor testemből el száll a lelkem
A rossz szellemet taszítsd el tőlem
Te védő jószággoddal maradj én mellett
A pokoltól és kintől óvj meg engem
És vidd Istenhez megtért lelkem.
Ámen

Borbála ének:

Oh Szent Borbála, Jézusnak hűséges leánya.
Légy kegyes pártfogóm a nehéz munkámban,
segítő imáddal állj melletttem mindig,
mert Jézus csak tebenned bízik.

Legyen meg Isten akarata,
legyen úgy minden, ahogy ő akarja.
Könyörögi értem,
jó és balsorsban,
állj melletttem imáddal és a végső órámban.

Ima Szent Borbálához

Mindenható Isten, gondviselő Atyánk, Szent Borbála imájával
egyesítjük a mi gyöngye emberi könyörgésünket.
Kérjük alázattal, adj nekünk napvilágot és a föld mélyében
egyaránt békés megnyugvást szent akaratodban.
Oltalmazd családunkat, védj meg minket a csapásoktól és minden szerencsétlenségtől.
Szent kezed tartsa távol tőlünk a pusztító tüzeket, mérges gázokat

és a ránk leselkedő ártalmas vizeket.

Add meg a mindennapi élethez a megelégedés kenyerét és táplálj minket földi vándorlásunkban főképp halálunk óráján az örök élet kenyerével.
Ámen

Szent Borbála ének:

Szent Borbála fenn az égben, angyal sereg közt lakol.
Tisztaságod mindig szépen, példaként ma is ragyog
Vigyázz ránk a nagy veszélyben, Istentől ne tévedjünk.
Lelkünkben csak a hitt éljen, Szent Borbála légy velünk.

Téged kérünk ünnepeden, tiszta szent szűz Borbála.
Titeket, óh tiszta lelkek, angyalok kilenc kara.
Az üdvösség ösvényére, vonjon áldott kezetek.
Hogy lelkünk a mennyben egykor, áldja Isten veletek.

Bányász himnusz:

Szerencse fel, szerencse le,
Így szól a bányász éneke:
Tehozzád száll a sok fohász
Ó védőszentünk, Borbála.
A földön lent és égben fent
Oly fénylő és dicső neved:
Te vértanú és szent lettél
E templom népe Téged kér:
És hogyha majd az ég honában
Isten elé járulsz
Te bajban és veszélyben légy
Az oltalmunk s mentsvárunk
De jó ha van ki ránk vigyáz
Az égben is gondol reánk
Örömmel mondhatjuk egyre
Szerencse fel, szerencse fel,
szerencse fel.

2. Fotók a kazári Bányász múzeumról

Források:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Borb%C3%A1a

<https://archiv.katolikus.hu/szentek/1204-235.html>

<http://pilisisenbanyak.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1150418&fbclid=IwAR0yArB8xnUvSWKQjZ7YuC8u1vQC0oetWedpQmkkHo7SUYriHpyjhOoP0JU>

Palóc kalendárium, szerk. Rózsási Beáta, 36 Jó Palóc Közhasznú Egyesület, Kazár, 2010.

Kazári évszázadok, szerk. Szvircsek Ferenc, kiad. Kazár Község Önkormányzata, Kazár, 2000.